

Nr 549.

Av herrar **von Seth** och **Meyershöffer**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående ändring
av flygvapnets reservbefälsorganisation.*

I sitt 1923 avgivna betänkande framhöll försvarsrevisionen, som vid upp-
görandet av sina förslag till fredsstater för kostnadernas nedbringande funnit
sig böra begränsa det aktiva befälet till det för fredstjänstens behöriga om-
besörjande oundgängligen nödvändiga, att detta befäl icke komme att på långt
när vara tillräckligt för fyllande av befälsbehovet vid mobilisering. Detta
behov måste därför till stor del fyllas av reservbefäl. Enligt revisionens
mening skulle man hava att emotse betydligt större svårigheter att rekrytera
reservofficerarna än dittills. Det vore därför oavvisligen nödvändigt att vid-
taga för rekryteringens säkerställande erforderliga åtgärder. Såvitt revisio-
nen kunnat finna, måste dessa bestå i en förbättring av de med reservofficers-
anställningen förenade förmånerna. Ett medel att stimulera rekryteringen och
kvarhålla reservofficerarna i tjänsten syntes vara att låta pensionen verka så-
som ett slags livförsäkring. Sålunda torde, därest reservofficer, vilken i veder-
börlig ordning fullgjort honom åliggande tjänstgöringsskyldighet, avlede innan
han uppnått 42 års ålder, till hans efterlevande anhöriga böra utbetalas pen-
sionens kapitaliserade värde. Visserligen komme statsverket att därigenom
åsamkas något ökade utgifter, men med hänsyn till den ringa dödligheten bland
ifrågavarande personal bleve utgifterna så obetydliga, att de ur statsekono-
misk synpunkt icke spelade någon roll. Beträffande underofficerarna uttalade
revisionen, att det vore angeläget, icke blott att rekryteringen i görligaste mån
säkerställdes, utan även att vederbörande icke i förtid avginge ur tjänsten.
Vad revisionen anfört rörande de i reserven utnämnda officerarna ägde i
huvudsak tillämpning jämväl beträffande de i reserven utnämnda underoffice-
rarna. Vad som föreslagits för officerare i fråga om utbetalande av pensionens
kapitaliserade värde i händelse av dödsfall borde därför gälla jämväl för
underofficerare.

I 1925 års proposition angående försvarsväsendets ordnande anslöt sig då-
varande departementschefen, statsrådet P. Albin Hansson, till vad revisionen
sålunda föreslagit under motivering, bland annat, att den föreslagna åtgärden
— jämte andra åtgärder — måste vidtagas för den utav honom föreslagna
organisationens säkerställande.

Riksdagen biträdde departementschefens hemställan.

I 1927 års proposition (nr 227) angående reglering av reservpersonalens av-
lönings- och pensionsförmåner m. m. föreslogs i förevarande hänseende allenast
det tillägg till 1925 års beslut, att, därest vederbörande på grund av skada eller
sjukdom, som ådragits under tjänstgöring, icke kunnat fullgöra sin tjänst-
göringsskyldighet, kapitaliserade värdet ändock borde utbetalas.

I motioner till 1927 års riksdag (I: 335 och II: 453) yrkades, att därest någon, som till följd av skada eller sjukdom, ådragen utom tjänstgöring, icke kunnat fullgöra honom åliggande tjänstgöringsskyldighet, avlede, hans efterlevande ändock skulle vara berättigade att utbekomma kapitaliserade värdet av pensionen. I motionerna anfördes bland annat, att de i propositionen föreslagna bestämmelserna i vissa fall måste bliva synnerligen obilliga; sålunda skulle ett reservbefäl, som fullgjort samtliga honom åliggande tjänstgöringsomgångar utom den sista, men därefter på grund av sjukdom, ådragen utom tjänsten, nödgades avgå, gå miste om varje pensionsförmån. Statsutskottet (utl. nr 128 s. 4) anförde, att då fall kunde förekomma, där det skulle vara obilligt, om vederbörande av dylik orsak skulle gå miste om varje pensionsförmån, utskottet föresloge, att Kungl. Maj:t finge äga bereda vederbörande dylik förmån, där så med hänsyn tagen till den tjänstgöring, som fullgjorts, funnes skäligt. Riksdagen biträdde utskottets mening (skrivelse nr 236).

I enlighet härmed heter det i 1927 års reservbefälsförordningar för armén (nr 364, § 29, mom. 2 o. 3) och för kustartilleriet (nr 366, § 20, mom. 2 o. 3):

»2. Därest i reserven utnämnd officer, civilmilitär person av motsvarande tjänsteklass eller underofficer avlider, innan han uppnått den för rätt till pension stadgade levnadsålder, skall, om vederbörande fullgjort honom dittills åliggande tjänstgöringsskyldighet eller till följd av under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom urståndsatts att fullgöra nämnda skyldighet, till hans efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare utbetalas ett mot pensionen vid tiden för dödsfallet efter 5 procent kapitaliserade värde svarande belopp.

3. Har förtidsavgången eller i reserven utnämnd officer, civilmilitär person av motsvarande tjänsteklass eller underofficer av skada eller sjukdom, som ådragits utom tjänstgöringen, hindrats att till någon del fullgöra honom åliggande tjänstgöringsskyldighet och styrkes genom intyg av militärläkare, att sådant hinder oavbrutet förelegat, skall på prövning av Kungl. Maj:t bero. Huruvida av eljest jämlikt mom. 1 eller 2 utgående förmån vederbörande må tilldelas vad som motsvarar den i reserven fullgjorda tjänstgöringen.»

Enahanda bestämmelse finnes i reservbefälsförordningen för flottan (1927 nr 365, § 21 mom. 2 och 3) med den avvikelse, att förmånen tillkommer även efterlevande till förtidsavgånget reservbefäl.

Denna förmån, såsom av ovanstående framgår grundad i statens intresse att erhålla och bibehålla reservbefäl, har helt visst verkat i åsyftad riktning. Den har säkerligen utgjort en anledning — må vara icke den enda — för mången att offra den för reservbefälsutbildningen erforderliga tiden och har i synnerhet utgjort ett kraftigt skäl för mången att, oaktat kanske stor olägenhet uppstått, fullgöra återstående tjänstgöringsskyldighet.

Att en dylik bestämmelse skulle inflyta i den nya reservbefälsförordningen för flygvapnet var självfallet. Förslag härom har ock gjorts i propositionen.

Detta förslag har emellertid åtföljts av ett uttalande, som måste väcka allvarliga betänkligheter.

I anledning av ett förslag av reservunderofficersförbundet har försvarsväsendets lönenämnd anfört: Reservunderofficersförbundet hade framställt

visst förslag i syfte att, där någon, som på grund av sjukdom, ådragen utom tjänsten, hindrats att fullgöra en del av tjänstgöringen, avlidit, hans efterlevande anhöriga eller annan rättsinnehavare skulle utbekomma kapitaliserat värde av pension efter gynnsammare grunder än gällande bestämmelser för arméns och marinens reservpersonal för sådant fall medgåve. Sagda förslag syntes grunda sig på den uppfattningen, att rätt till kapitaliserat värde skulle föreligga i fall, där vederbörande på grund av uppskov av annan anledning än sjukdom icke fullgjort honom eljest åliggande tjänstgöringsskyldighet. Denna uppfattning låte emellertid icke förena sig med de i anslutning till 1927 års riksdagsbeslut för förstnämnda fall meddelade bestämmelserna och de synpunkter, som legat till grund för riksdagsbeslutet i denna del. Under återopande härav och då anledning saknades att i förenämnda avseende göra åtskillnad mellan flygvapnets och övriga försvarsgrenars reservpersonal, funne sig lönenämnden icke kunna förorda någon ändring av det remitterade förslaget i den riktning, reservunderofficersförbundet påyrkat.

Departementschefen synes hava lämnat lönenämndens uttalande utan erinran.

Enligt samtliga reservbefälsförordningarna äger militär myndighet på styrkta giltiga skäl — med vissa inskränkningar — medgiva, att reservbefäl må fullgöra dem åliggande tjänstgöring ett år senare än eljest skolat ske. Vid behov av längre uppskov beslutar Kungl. Maj:t. Möjligheten till uppskov har uppenbarligen tillkommit icke blott i reservbefälets intresse utan även ock fastmer för tillgodoseende av det viktiga statsintresset, att rekryteringen av reservbefäl underlättas och att reservbefälet kvarstannar i tjänsten. För en ung mans beslut att söka bliva reservbefäl är det av högsta vikt att veta, att de föreskrivna tjänstgöringsterminerna icke äro absoluta, utan att vid behov jämkning kan ske. Allt som oftast inträffar vidare, att vederbörande icke kan fullgöra sin tjänstgöring på vanlig tid utan att svårt skada sin civila gärning; stundom skulle ett fullgörande av militärtjänstgöringen just ett visst år rentav medföra ett tvång att lämna den civila tjänsten. En statstjänstemans militärtjänstgöring just ett visst år skulle säkerligen mången gång innebära en avsevärd olägenhet för det verk han tillhör. Funnes ej i dylika fall möjlighet till uppskov, *måste* följderna bliva avgång ur militärtjänsten.

Någon principiell anledning att vägra uppskov finnes ej heller. Det spelar ur utbildnings- och försvarsberedskapssynpunkt knappast någon roll, om tjänstgöringen fullgöres ett år tidigare eller senare. Föreligga i enstaka fall särskilda skäl emot uppskov, kan myndigheten ju vägra sådant.

Kungl. Maj:t och myndigheterna hava ock visat stor förståelse för dem som begärt uppskov och har detta i ett mycket stort antal fall medgivits.

Lönenämndens ståndpunkt innebär, att om ett reservbefäl, sedan han i behörig ordning erhållit uppskov, avlider innan han hunnit så att säga intjäna den uppskjutna tjänstgöringen, hans efterlevande skola, därest uppskovet föranletts av sjukdom, ådragen utom tjänsten, erhålla kapitaliserade värdet av pensionen endast efter Kungl. Maj:ts särskilda prövning och med begränsning enligt momenten 3) i förordningarna. Därest uppskovet föranletts av annan

orsak än sjukdom, gå vederbörande helt miste om pensionens kapitaliserade värde. Har alltså en statsämbetsman och reservofficer erhållit uppskov med militärtjänstgöringen på grund av t. ex. att han skolat avsluta ett påbörjat arbete inom sitt verk, samt han avlidit innan han slutfört övningen nästa år — det fattas kanske ett fåtal dagar —, konfiskerar staten pensionens värde. Om en reservunderofficer insjuknar en kort tid innan han skolat påbörja en repetitionsövning samt han i följd därav erhåller uppskov, och avlider han sedan någon vecka in på repetitionsövningen, bekomma hans efterlevande blott en del av pensionens värde; hade han däremot avlidit före övningens början, skulle hela värdet hava utbetalats.

För dem, som erhållit uppskov, har den tanken hittills säkerligen varit helt främmande, att deras efterlevande icke skulle erhålla pensionens kapitaliserade värde i det fall, att vederbörande avlede innan han fullgjort den tjänstgöring, beträffande vilken uppskov meddelats. Vi kunna icke undertrycka den mening, att lönenämndens åsikt är oriktig. Har nämligen behörig myndighet medgivit, att den tjänstgöringsskyldighet, som eljest skolat fullgöras visst år, i stället må fullgöras ett senare år, synes det oss svårligen kunna påstås, att vederbörande icke fullgjort honom *åliggande* tjänstgöringsskyldighet. — Lönenämnden synes förmena, att även om den sjukdom (ådragen utom tjänsten), på grund varav uppskov meddelats, utgjort allenast tillfälligt hinder, endast utbetalning enligt momenten 3) kan ifrågakomma; slutsatsen härav skulle i sin tur vara, att den, som erhållit uppskov av annan orsak än sjukdom, icke borde få komma i bättre ställning än den, som erhållit uppskov för sjukdoms skull. Vi kunna icke förstå nödvändigheten av denna sats. För övrigt anse vi momenten 2) och icke momenten 3) vara tillämpliga i det fall, att sjukdomen utgjort blott tillfälligt hinder och uppskov behörigen medgivits. Momenten 3) avse de fall, där sjukdomen antingen utgjort hinder för all framtid eller ock varat så länge, att uppskov ej kunnat längre medgivas. Vi kunna ej finna lönenämndens uttalande överensstämma med de synpunkter, som legat till grund för 1927 års riksdags beslut. — Huru hittills gällande stadganden böra tolkas är emellertid en sak, som i sista hand får avgöras av allmän domstol.

Vi hava emellertid intet tvivel därom, att den av lönenämnden uttalade åsikten *icke bör få vara gällande*. Redan vid tillkomsten av bestämmelsen om utbetalningen till de efterlevande uttalades ju, att kostnaden var så ringa att den icke spelade någon roll. Då det icke kan antagas annat, än att det endast skulle förekomma någon enstaka gång, att reservbefäl avlede under sådan tidrymd, varom här är fråga, blir kostnadsökningen för statsverket nästan ingen om den av oss hävdade tolkningen vunne tillämpning.

Däremot måste olägenheterna bliva mycket stora vid ett godkännande av lönenämndens tolkning. För den, som nödgats anhålla om uppskov och även erhållit detta, skulle det medföra en osäkerhet — alltså motsatsen till den trygghet, man velat bereda honom vid införandet av förmånen. Rekryteringen skulle bliva sämre och förtidsavgången större. Det måste slutligen anses såsom föga tilltalande, att statsverket utnyttjade ett dylikt tillfälle; ett sådant statens förfarande skulle kunna jämföras med ett livförsäkringsbolags vägran att,

sedan premier en kanske lång tid betalats, på den grund, att premien icke betalats sista gången, vägra utbetala livförsäkringsbeloppet, oaktat bolaget meddelat den försäkrade, att med premiens betalning finge anstå.

Såsom vi förut anfört anse vi lönenämndens åsikt om de nuvarande bestämmelsernas innebörd oriktig. Emellertid kommer reservbefälet för visso att taga intryck av uttalandet. Utsikten att de efterlevande skulle nödgas öppna process mot statsverket och ovissheten om processens utgång kommer att medföra ett osäkerhetstillstånd med därav följande sämre rekrytering och större förtidsavgång. Härtill kommer, att lönenämndens av departementschefen oemot sagda uttalande skulle kunna åberopas såsom stöd för ett påstående, att den nu tillämnade reservbefälsordningen dock måste tolkas i enlighet med lönenämndens åsikt.

Det bör för staten vara angeläget att undvika tvister i frågan.

Vi anse det nödvändigt, att den oklarhet, som uppstått i saken, snarast undanröjes. På grund härav få vi hemställa,

att riksdagen i samband med frågan angående ändring av flygvapnets reservbefälsorganisation måtte

dels förklara, att den omständighet, att reservbefäl, som i behörig ordning medgivits uppskov med tjänstgöring, avlider innan han fullgjort den sålunda uppskjutna tjänstgöringen, icke skall medföra inskränkning i den rätt, som eljest skolat tillkomma hans efterlevande eller rättsinnehavare till utfående av reservbefäls pensionens kapitaliserade värde,

dels ock hos Kungl. Maj:t hemställa om inarbetande av bestämmelse med dylik innebörd i såväl de nu gällande reservbefälsordningarna som ock den tillämnade reservbefälsordningen för flygvapnet.

Stockholm den 28 februari 1934.

T. G. v. Seth.

Alf Meyerhöffer.